

Forsidebilledet på denne udgave af TPT er fra den midtjyske udgave af *Landsbladet*, dateret den 13. juni 1959. Bladet blev ved en fusion i 2003 omdøbt til *Landbrugs Avisen*. (Mere om forsidebillede inde i bladet)

Medlemsblad nr. 2, 27. årgang 2020

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

Navn, adr., tlf., mail: Funktion 2020

Karsten Sørensen
Vestergade 8, Ørum - 8830 Tjele
86653164 / 42251520
karsten@orumnet.dk

Formand

Karen Vesterby
Melgårdsvej 15, Rødding - 8830 Tjele
40640429
vesterby@godmail.dk

Næstformand

Per Vester
Lærkevej 21, Ørum - 8830 Tjele
40486029
kaper@lic-mail.dk

Kasserer

Jørgen Dalager
Vråvej 24, Pederstrup - 8830 Tjele
86699096
nederskov@dalager.com

Redaktør - Tjele på Tværs

Knud Erik Hansen
Grønhøjvej 1, Kvorning - 8830 Tjele
21375587
ke.hansen@live.dk

Sekretær

Jan Dalsgaard Johannesen
Norupvej 8, Vammen - 8830 Tjele
86690905
jan.dalsgaard.johannesen@gmail.com

Medlem

Marianne Lybek Witt
Søndermarksvej 13, Ørum - 8830 Tjele
25610087
marianne Witt@hotmail.com

Medlem

Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv

Tjelevej 8 – Ørum – 8830 Tjele

tlf.: 29876703

e-mail: info@tjelearkivet.dk

Åbent hver mandag kl. 14 – 17

(Ferielukket i juli måned)

Siden sidst

Generalforsamling

Årets **Generalforsamling** for Tjeleegnens Lokalhistoriske forening (TLF) blev afholdt i Løvel Kultur& Forsamlingshus den 20. februar 2020. Der var tale om den 28nde Generalforsamling i foreningens historie. Karsten Sørensen startede med at byde velkommen til de fremmødte, og foreslog at der skulle synges en sang: ”Det haver så nyligen regnet”.

Karsten introducerede herefter formularen til indhentning af medlemmernes mobilnummer og e-mailadresse. Den blev så senere på generalforsamlingen uddelt til deltagerne til udfyldelse.

Som dirigent valgtes Svend Haakon Jensen og Knud Erik Hansen blev valgt som referent.

Beretning om TLF's aktiviteter i 2019 blev aflagt af Karsten Sørensen:

08.05.2019 Besøg hos Hammershøj Teglværk. God aften med stort fremmøde (ca. 81 deltagere). Teknisk direktør for Teglværket, Kresten Ejlskov, fortalte om Teglværkets historie, som startede produktion af sten i 1954. Herefter var der rundvisning, hvor man så produktionen fra det rå ler til de færdige teglsten. Aftenen afsluttedes med et fornemt traktement. Fra Karsten lød der et stort tak til Teglværket for den flotte modtagelse foreningen fik.

20.08.2019 Besøg hos Kvorning Mølle.

Den nuværende ejer af møllen, Villy Sørensen, fortalte om møllens historie. Mølledriften blev nedlagt i 1930. Dengang var der 2 mølledamme, men i dag er den sydligste sløjfet. Herefter fortalte Mette Hesselholt om flora og fauna omkring og i mølledammen. Der var mødt over 100 deltagere op. Karsten udbragte en tak til Villy for et godt arrangement, og for at kunne tage imod så mange deltagere.

06.11.2019 Foredragsaften Tjelecenteret om Gøtriks Borg.

Museumsinspektør Turi Thomsen holdt et glimrende foredrag om det gamle voldsted i Foulum enge. Der var mødt ca. 55 deltagere op til foredraget.

Lene Hove stod for beretning om Bogselskabets aktiviteter. 2019 var et ulige år, hvor der ikke udkom en bog. Til gengæld var man her i gang med en nye bog til udgivelse ultimo 2020. Bogredaktionen består af Marianne Lybæk-Witt, Lene Hove,

Hans Engberg og Turi Thomsen. 2018 bogen, på 132 sider, er der solgt 500 eksemplarer af, hvilket er meget flot.

Per Vester fremlagde regnskab for 2019 for TLF og Bogselskabet.

For TLF gennemgik Per de enkelte poster for udgifter og indtægter, som viste et slutoverskud på kr. 11.000,-. Foreninger støtter arkivet med kr. 3.000,- for brug af lokaler. Regnskabet blev godkendt af generalforsamlingen.

Regnskabet for 2019 for Bogselskabet udviser et overskud på kr. 74.000,-, hvilket skyldes at bogsalget for 2018 bogen har ligget i 2019. Ekstra udgift til en ny computer, men her har Andelskassen støttet med kr. 10.000,-. Regnskabet blev godkendt af generalforsamlingen.

Budget 2020 blev fremlagt af Per Vester. Kontingentet er uændret. Kr. 100 for enkeltmedlem og kr. 150 for husstand.

Under punktet indkomne forslag blev bestyrelsens forslag til vedtægtsændringer fremlagt til endelig godkendelse af Knud Erik Hansen. Forslaget blev godkendt.

De nye vedtægter kan ses på Lokalarkivets hjemmeside (www.tjelearkivet.dk) under fanebladet Lokalhistorisk Forening.

Under punktet Arbejdsplan for 2020 fremlagde Karsten Sørensen en oversigt over de forventede arrangementer i 2020. På grund af coronakrisen er denne plan indtil videre sat i bero.

Under punktet Valg af bestyrelse, suppleanter og revisorer blev følgende valgt:

For bestyrelsen: Her genvalgte Per Vester, Knud Erik Hansen og Jan Johannsen.

Så den nye bestyrelse består af: Karsten Sørensen, Jørgen Dalager, Per Vester, Knud Erik Hansen, Jan Dalsgaard Johannsen, Karen Vesterby og Marianne Lybæk-Witt.

For bestyrelsessuppleanter: Her genvalgte Hanne Holm og Linda G. Kranz.

For revisorer: Her genvalgte Svend Haakon Jensen og Knud Østergaard.

For revisorsuppleant: Her genvalgte Solveig Nielsen.

Efter kaffen tog Johannes Vesterby over, og gav et glimrende foredrag om Løvelkredsen, set ift. Landspolitikken. Det blev gjort med et vid og lune.

Resume af dette foredrag er gengivet i separat artikel i dette nummer af TPT, **side 9**

Knud Erik Hansen

Kommende arrangementer

”GRÆNSELAND”

Foredrag ved Anke Spoorendonk

Tjelecentret, Tjelevej 9, Ørum,
8830 Tjele,
den 5. november 2020, kl. 19.00.

I anledning af 100-året for Genforeningen vil Tjele lokalhistoriske Forening gerne markere dette.

Vi har derfor inviteret Anke Spoorendonk til at holde foredrag.

Anke Spoorendonk tilhører det danske mindretal syd for grænsen og har været politisk aktiv det meste af livet, bl.a. som medlem af Slesvig-Flensborg kreds og som medlem og minister i den Slesvig-holstenske landdag i Kiel.

Emnet Grænseland er bredt funderet, da det dækker over både det historiske og det nutidige liv nord og syd for grænsen, så vi glæder os til at høre et interessant foredrag.

Entré: Medlemmer 50 kr - ikke medlemmer 75 kr.

Det, som ikke blev og det, som venter os.

Første halvdel af 2020 blev en noget uvant forestilling, ikke blot for Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening og Tjele Arkivet, men for hele samfundet. Planlagte møder og aktiviteter er aflyst og udsat til tider, hvor vi forhåbentlig har fået styr på situationen omkring corona pandemien. Vi mener selvfølgelig historien er vigtig, men set i lyset af det som tilstøder os, må vi erkende, at historien nok kan tåle en lille udsættelse. Vores forårstur til Gøtriks Høj i Foulum enge og ligeledes sommerarrangementet ved Viskum Hovedgård er aflyst og udsat til næste år. Vi måtte udsætte vores bestyrelsesmøde den 2. april, hvilket vi dog har afholdt den 2. juni. Vores foredragsaften med Anke Spoorendonk den 5. november regner vi med at kunne afholde, - men nu får vi se.

I forbindelse med førnævnte foredrag, faldt jeg lidt tilfældigt over en notits i Viborg Stifts Folkeblad, dateret 30. maj 1967. Notitsen omhandlede et referat af årets generalforsamling i Sønderjysk Forening for Ørum og Omegn. Af referatet fremgik det bl.a., at foreningen havde 175 medlemmer, hvilket må siges at være ganske imponerende. Hvornår foreningen blev stiftet, og ligeledes hvornår den ophørte, står hen i det uvisse. Måske nogen kan bidrage med oplysninger omkring dette.

Efter genforeningen blev der rejst ca. 600 genforeningssten over det ganske land, og af disse findes de 9 i den gamle Tjele Kommune. (Gad nok vide om vi i dag på tilsvarende vis evner at mønstre et sammenhold så stærkt og vedholdende). fortsætter

Foreningen har 175 medlemmer

Sønderjysk Forening for Ørum og Omegn har holdt generalforsamling på Tokani-kroen i Ørum.

Formanden, gårdejer Emil Sørensen, Ørum, oplyste i beretningen, at der i årets løb er holdt to møder. Foreningen har 175 medlemmer, og regnskabet viser en omsætning på 1024 kr.

Emil Sørensen genvalgtes til formand, og fru Mignon Jensen, Ørum, til bestyrelsen. Bolsmand Vagn Nielsen, Vels, nyvalgtes i stedet for bolsmand Harry Jensen, Vels Huse.

Efter generalforsamlingen viste rejseinspektør Rudbeck en film om Flensborg gennem 400 år og talte om grænselandets stilling ved Danmarks overgang til det europæiske Fællesmarked. Rudbeck sagde, at han ikke nærede betænkeligheder i den anledning for det danske arbejde i Sydslesvig.

Genforeningsstenen minder om Sønderjyllands
genforening

Min morfar var sønderjyde,
bosiddende i Hjartbro lidt uden for
Bevtoft, han blev
udtaget til tysk militærtjeneste
1914. Det blev dog en kort
karriere, da han led af epilepsi.
Første gang han fik et anfald, blev
han hjemsendt.

Min morfar var vældig aktiv i Sønderjysk For-
ening og han fik altid tilsendt en masse Dyb-
bølmærker, som blev solgt omkring den 18.
april, datoen for stormen på Dybbøl. Mine sø-
skende og jeg har gennem årene solgt et hav af
disse mærker.

Karsten Sørensen

Kærlighed i epidemiens tegn

*Tanker om paralleller fra Corona til epidemier gennem alle
tiderne.*

Af Jonna Bach, Holstebro

*I mit arbejde som slægtsforsker har jeg gennem de mange hundrede år mødt mange dødsårsager, og også
store epidemier, såsom pest, den sorte død, tuberkulose og polio og meget andet. Det
minder om det vi oplever i dag.*

Min mor, Gerda Jensen fik som 17 årig i 1938 konstateret tuberkulose og var indlagt
på Krabbesholm Sanatorie i Skive. Sygdommen florerede i flere hundrede år, og den
havde i tidens løb krævet rigtig mange dødsopfre.

Gerda stammede fra Løvel og var opvokset på Jordemodervej. Hun havde, indtil hun
blev syg, levet et sorgløst liv, først i en munter søskendeflok og siden, som skik var
på den tid, som tjenestepige, blandt andet på Loldrupgård. Hun nød ungdomstiden
med venner og familie som andre unge mennesker.

Hun var en køn ung pige, lille og spinkel med brune øjne og mørkt hår, men hun var
en viljestærk og stædig person, og det skulle senere komme hende til gode.

På Loldrupgård, hvor hun tjente, havde hun som 16-årig forelsket sig i Thomas Bach,
som hun havde mødt tilfældig en dag hvor han havde et ærinde på gården. Senere tog
de tog plads sammen på en gård i Batum.

Thomas Bach stammede fra gården Mariehøj på Røddingvej i Viborg. Han var søn af
Christian og Trine Bach. Thomas hjalp en del til i hjemmet på Mariehøj, og havde derfor plads som tjene-
stekarl i nærheden af barndomshjemmet.

Hen over vinteren 1938 havde Gerda pådraget sig
hoste og snue, det ville ikke gå væk, og da hun i
foråret fik feber og vægttab, kunne lægen i april
måned konstatere, at hun havde fået tuberkulose.
Det var en meget alvorlig diagnose, og hun blev
med det samme indlagt på Krabbesholm Sanatorie
i Skive.

Dengang fandtes ingen medicin, der kunne kurere
tuberkulose. Sund kost, frisk luft, hvile og isolation
var de behandlingsmetoder, man kendte.

Man forsøgte sig med punktering af lungen, men
det havde ikke rigtig nogen effekt og det var meget
smertefuldt.

Sygdommen var meget smitsom og ofte dødelig.
De syge lå på store 8-sengs sovesale med alle vin-
duer åbne, både sommer og vinter, så der altid var

**Krabbesholm Sanatorie. Bemærk de åbne vinduer,
frisk luft var en del af behandlingen, uanset årstiden.**

frisk luft. Min mor fortalte, at halvdelen af dem, hun var indlagt sammen med, døde. Andre var indlagt i årevis.

Det var ikke tilladt at modtage besøg.

Thomas og hans forældre fik besøg af embedslægen, der gav ham påbud om at bryde forholdet, både fordi sygdommen var meget smitsom, og fordi lægen ikke regnede med, at hun overlevede.

Gerda var dybt ulykkelig, ikke nok med var hun alvorlig syg, men hun havde også mistet sin kæreste. Men hun var en fighter og besluttede sig for at kæmpe og bruge sin stædighed og sit positive livssyn til at tackle den frygtelige sygdom. Hvis ikke hun blev rask, kunne hun jo ikke vinde Thomas tilbage.

Efter godt et års tid fik hun det mærkbart bedre, og nu blev behandlingen udvidet med lange spadsereture i den smukke Krabbesholm skov, og på stranden ved Skive Fjord.

Endelig kom den dag, hvor hun skulle udskrives, det var i juli 1940. Hun var 20 år og havde været indlagt i 2 år og 3 mdr., uden fysisk kontakt til familie og venner. Hun måtte ikke arbejde de næste par år, og hun skulle jævnlig stille til kontrol på hospitalet.

Hun flyttede til Århus for at være rekonvalescent hos sin søster Anne, der boede der sammen med sin mand Christian Wulf Christensen, og der kunne hun gå til kontrol på Marselisborg Hospital.

Senere på sommeren i 1940 var hun på besøg hos sine forældre Agnes og Carl Finderup i Løvel. Hun tog med til sportsfest inde i Løvel, og der så hun Thomas igen, og straks blussede forelskelsen op. Han var sammen med nogle venner og sin nye kæreste. Men amorinerne fløj i luften igen, og hun fik skabt ny kontakt.

På spørgsmålet senere om hun havde dårlig samvittighed ved at bryde ind i hans nye kæresteforhold, svarede hun altid: *Jeg så ham først!*

Nu var det alvor igen med de to forelskede, men der jo langt fra Viborg til Århus, så Thomas tog plads på et gartneri i Lisbjerg ved Århus for at være tættere på Gerda.

Krigen var i gang, og når Thomas var hjemme på Marienhøj på en fri-søndag, måtte han cykle fra banegården i Århus, forbi havnen og ud til Lisbjerg. En ikke hel ufarlig cykeltur i mørke og med tyske vagter i havneområdet, *men hvad gør man ikke for kærligheden!*

Historien ender som en rigtig kærlighedshistorie skal.

Gerda blev fuldstændig rask, og fik ikke men af sygdommen.

I 1943 giftede de sig i Sct. Johannes kirke i Århus og senere på året købte de en lille ejendom på Batum Hedevej i Rødding.

I 1945 overtog de Gerdas fødehjem på Jordemodervej i Løvel, og de levede lykkeligt sammen til deres dages ende.

Gerda døde i 1997, 77 år gammel og Thomas døde i 2010, 91 år gammel.

Men tuberkulosen fik man først has på da penicillinen blev opfundet, og siden kom vaccinen.

Gården på Jordemodervej 1 i Løvel ca. 1960

Vedr. ”Jørgens bog om at gå en tur i Vammen”

Arkivet har modtaget kommentarer til bogen ”Jørgens bog om at gå en tur i Vammen”, idet bogen indeholder visse unøjagtigheder.

Således blev bageriet ganske rigtigt bygget i 1913 af Carl Hesselberg. Han havde imidlertid ikke, som det fremgår af teksten, konditori i bygningen. Derimod åbnede sønnen, Peder Hesselberg et konditori i 1956 i forbindelse med en større ombygning.

Bageriet blev ikke, som anført i bogen, lukket i 1954. Det skete først i 1966 ligeledes i forbindelse med en ombygning.

Udover ovenstående unøjagtigheder findes der på side 30, hvor huset på Catrinevej nr. 3 anføres til at være bygget i 1962, hvilket først fandt sted i 1965.

Endelig er arkivet blevet gjort opmærksom på, at Hobrovej nr. 8 fejlagtigt er blevet benævnt som Hobrovej nr. 6. Huset beliggende på Hobrovej 8 blev i øvrigt bygget i 1956.

Jimmy Fisker
Arkivleder

Mange tak for tilbagemeldinger - det gør det levende og vedkommende at arbejde med lokalhistorie! På vegne af Vammens lille lokalhistorie-skrivegruppe,
Mette Vaarst

Lidt om forsiden, ål m.v..

Tidligere var mange tidsskrifter prydet medesterlige tegninger/akvareller, som på fineste vis illustrerede årstidernes skiften. Her er det tegneren Karl Adler, som har fanget sommernattens fortryllende stemning omkring ålefiskeri på fjorden.

Nu vi med strubelyd har kundgjort: *Vi elsker*

vort land, men ved mid-sommer mest, og med klump i halsen har sunget om *Lykke og lyse nætter*, så er der en vidunderlig kobling til

forsidebilledet på denne udgave af TPT.

Det fortjener lidt nærmere omkring datidens ålefiskeri. Man tiltrak ålen ved et skarpt lys (man kaldte det blusning), for der efter at stange den med et ålejern. Begge metoder er ulovlige i dag. Nette Hunsballe, som gennem mange år var et værdifuldt medlem af TLF, kunne uden tvivl have bidraget med fortællinger om datidens ålefiskeri. Med bopæl i Nr. Vinge, drev Nette og hendes mand Marius erhvervsfiskeri ved Tjele Langsø fra 1950 til 1985. Fra 1985 til 1997 var det dog fra Venø, de udøvede deres erhverv. Billedmotivet kan meget vel have været fra Venø. Ålen, som i dag kun findes i et ringe antal, var tidligere særdeles rigt repræsenteret i de danske søer, vandløb og fjorde. I dag udgør mængden af glasål, der når Europa kun 2 % i forhold til 1980. Viborg Stifts Folkeblad bragte den 12.

august 1967 en større artikel om fiskeriet ved Hjarbæk fjord, og her fortalte formand for Virksund Fiskeriforening Jens Møller Jensen, at tilbage i 1959 fangede han og hans brødre på en enkelt dag 1100 pund blankål af den rette størrelse! Knap så lukrativt var det ved Tjele Langsø. Finn Hunsballe (søn af Nette Hunsballe) har oplyst, at tilbage i første halvdel af 1980erne fangede man 5 til 6000 kg. ål om året. Det bedste tidspunkt for ålefiskeri er, når blankålen påbegynder sin vandring mod havet, hvilket hovedsageligt finder sted i juli og august måned, og især omkring nymåne.

Karsten Sørensen

Mange tak for grundig læsning af ” Jørgens bog om at gå en tur i Vammen”

Arkivleder Jimmy Fisker udarbejdede et notits til Tjele på Tværs på baggrund af unøjagtigheder i vores lille ’Jørgens bog’ . . - tak for det, og rigtig mange tak for grundig læsning og for at tage initiativet til at henvende jer for at få det rettet. Det er vi rigtig glade for, af mange grunde: først og fremmest vil vi jo gerne lave noget, som er rigtigt! Men også fordi vi opfatter det som et opmuntrende signal om, at i som læsere har kigget dybt ind i den, og at arbejdet med bogen har været vedkommende! Vi har indarbejdet rettelserne i den nye online-version og udarbejdet et rettelles-blad, som I kan få på e-mail eller i papirversion ved henvendelse. Udover Jimmy Fiskers punkter var der også en fejl vedr. matrikelnummer 11y (dobbelthuset Norupvej 16-18), som var opført 1925. Vi kan opdatere igen, og modtager derfor gerne flere rettelser og kommentarer, hvis I gør os opmærksomme på det!

Vi er jo også ved at arbejde med en mere udvidet version, hvor vi tager fat i nogle historier og ’nedslagspunkter’ i Vammens historie. Vi kan jo slet ikke dække det hele, og vi er meget interesserede i at høre fra jer, hvis I har nogle interessante historier eller vinkler. Vi har heldigvis fået en masse gode reaktioner på bogen og små historier om ’slikbutikken’, rutebilstation osv., som er sjove at få med. Nogle af de kommentarer som vi har modtaget til ’Jørgens bog.’ åbner op for nye vinkler. Én af de kommentarer som ikke var medtaget i Jimmy Fiskers notits, var til de mange vindmøller: de forsynede altså ikke gårdene med strøm, som der stod på side 25. Ups - det havde undertegnede (tekst-pennefører) bare taget for givet, for sådan er det jo da med vindmøller nu om dage! Så:

Sognefogeden var sognets helt.

Af Jonna Bach, Holstebro

"I gamle dage for længe siden, da der var hushjælp og der gik tog til tiden, da høns fik kyllinger, og børn fik viden, -da var det skønt at være sognefoged, for ganske vist var lønnen lille, til gengæld fik han et fornemt skilt og en blank kasket, det var ikke ilde;

-en sognefoged var sognets helt".

Således begynder en sang I fra Sognefogedforeningens sidste møde for en hel del år siden.

Anders Th. Møller var sognefoged i Løvel i mere end 20 år. Han ejede Rokhøjgård, Tinggade 24, der lå midt i Løvel by.

Det var en gammel slægtsgård, der havde været i samme families eje i mere end 6 generationer, helt fra dengang de var fæstere under Sødal Gods. A. Th. Møllers far var Peder Thomsen (Møller) og han var sognerådsformand i mange år.

Sognefogeden dengang repræsenterede øvrigheden og var udstyret med politimyndighed tilkendegivet ved politiskilt og kasket. Han skulle udøve lovens og rettens håndhævelse og i øvrigt overvåge lov og orden i sognet, og han kunne anholde personer, hvis det var nødvendigt.

Han fungerede også som pantefoged, opkrævede børnepenge, hundeskat og sørgede for, at de unge mænd kom på session osv., ja han kunne sågar gifte folk, så det var en meget betydningsfuld stilling, han havde i det lille samfund.

En af Møllers særlige opgaver var at have opsyn til baller. Det var den tids diskotek, og det blev holdt i det gamle forsamlingshus i Løvel, også kaldet Salen. Engang havde de unge mennesker væltet den store kakkellovn, og rummet blev fyldt med røg, og da der samtidig sad en flok unge mennesker midt på dansegulvet og drak øl fra en stor kasse, blev det besluttet, at der ikke måtte holdes bal, medmindre sognefogeden var til stede. Det gjorde han så, både med kasket og skilt. Men Møller var på det tidspunkt en ældre herre, så hen på de små timer fik han sig en lille lur. Men alene det, at han var tilstede dæmpede gemytterne ved de unge mennesker.

(Uddrag af Ejvind Sørensens "Rundtur i Løvel")

Anders Th. Møller røgtede sit embede godt og skabte stor respekt omkring sin person. Da tysker

Anders Th. Møller født 1867, død 1946.
Sognefoged og ejer af Rokhøjgård i Løvel

ne kom til Løvel i starten af 2. Verdenskrig, ville de have hjælp til indkvartering rundt om i byen og kontaktede Sognefogeden. Men Møller kunne ikke tysk, så han måtte have hjælp af lærer Vestergård og smedemester H.P Hansen. Smeden var sønderjyde og var vokset op i Sønderborg før Genforeningen.

Da A. Th. Møller døde i 1946 samlede sognets beboere ind til den fine mindeplade, der ligger på Løvel kirkegård med inskriptionen:

"En sidste hilsen, med tak for dit virke". Beboerne i Løvel sogn. Møllers søn Niels overtog jobbet som sognefoged og en anden søn Uffe overtog den gamle slægtsgård. Anders Th. Møller var udnævnt til Dannebrogsmænd. Sognefogedfunktionen blev afskaffet i 1973.

Rokhøjgård, Tinggade 24, Løvel.ca 1950.

A. Th. Møller ejede gården fra 1906 til 1940, hvor sønnen Uffe overtog gården.

A. Th. Møller flyttede ind i aftægts huset ved siden af gården sammen med datteren Anne. Gården blev solgt i 1991 til Viborg Boligselskab. Den blev revet ned og i dag er der rækkehuse på grunden.

Foto: udlånt af sognefogedens barnebarn Gerda Møller.

Resume fra Johannes Vesterby's foredrag på Tjeleegnens Lokalhistoriske Generalforsamling d. 20. februar 2020 i Løvel Forsamlingshus

Titel: Løvelkredsen, set ift. Landspolitikken.

Foredraget blev holdt med et vid og lune, som jeg nok får svært ved ramme i efterfølgende resume.

Johannes startede sit foredrag med en anekdote om Gustav Holmberg, der sad i Folketinget for Løvelkredsen i perioden 1947-1979:

Holmberg skulle tale i Løvel og blandt tilhørende sad en ung 17årig Anders

Fogh Rasmussen. Holmberg startede med at læne sig ud over kanten af talerstolen og spørge forsamlingen: Jeg kan vel godt betragte dette som en lukket kreds.

Anders Fogh rettede sig op i begejstring, nu ville han få info fra magtens korridorer. Efter talen blev Holmberg spurgt om, hvorfor han stillede spørgsmålet i starten. Jo, sagde Holmberg, så var han sikker på, at alt hvad han sagde ville blive spredt

hurtigt muligt.

For Johannes var det specielt at stå og tale i Løvel forsamlingshus, fordi hans tipoldeforældres gård tidligere lå på den grund, som forsamlingshuset nu ligger på. Gården blev i 1863-1864 flyttet udenfor byen (700m nordpå). Gården var en Anneksgård, hvilket betød, at der skulle være sengeplads til præsten, når denne var på besøg i byen, samt staldplads til hesten.

I 1882 blev der bygget forsamlingshus på grunden. I Danmark var det i første halvdel af 1800tallet, Enevælden, der var den gældende styreform, hvor det var kongen og adelen, der bestemte. Dog strømmede der nu nye frihedstanker og ønsker om demokrati ind over landet, med rødder i den franske revolution, den amerikanske frihedskrig og tanker fra filosoffer, som f.eks. den franske filosof Rousseau. Disse vinde samt den begyndende uro i befolkningen blev også bemærket af Frederik d.6,

der som følge heraf indførte Stænderforsamlingerne i 1834, med sæde i Roskilde, Viborg og Kiel. Grundlaget for valgret til Stænderforsamlingerne var jordbesiddelse over en vis værdi. Der var endnu ikke tale om en form for repræsentativt demokrati, men blot rådgivende forsamlinger, som kongen kunne lytte til.

I 1849 fik man så endelig en grundlov, der gav en form for repræsentativt demokrati, fordi kongen, Fredrik d.7, ikke turde andet, på baggrund af intern uro og den eksterne uro i Europa, herunder den franske kommune af 1848.

Landet blev inddelt i 100 valgkredse, hvoraf den ene var Løvelkredsen. Grundloven af 1849 indførte et to kammer styreform, med en Rigsdag bestående af Folketinget og Landstinget. Den eneste forskel lå i valgformen. Mens valget til Folketinget var direkte, var valget til Landstinget indirekte, dvs. at vælgerne valgte valgmænd, der efterfølgende valgte Landstingets medlemmer. Hver af valgkredsene valgte et medlem til Folketinget. Der var valg mindst hvert 3 år.

For at få stemmeret til Folketinget, skulle følgende kriterier være opfyldt:

Være uberygtet, have indfødsret, være fyldt 30 år.

Ikke stå i tjenesteforhold.

Ikke have modtaget fattighjælp.

Fast bopæl i valgkredsen I befolkningen blev de der ikke kunne få valgret efter ovennævnte kriterier, kaldet de 7 F'er: Fruentimmere, Folkehold, Fattige, Fremmede, Fallenter, Fjølser og Forbrydere.

Landstinget havde 51 medlemmer valgt hvert 8. år.

Valgbar til Folketinget var alle, der opfyldte stemmeretskriterierne. Valgbar til Landstinget skulle man være 40 år og opfylde visse indkomstkraav.

Løvelkredsen omfattede Rinds herred, samt alle sognene rundt om Viborg, 39 sogne i alt. I 1849 var der i Løvelkredsen 2000 potentielle vælgere. På landsplan var tallet 200.000.

I 1915 var antal vælgere i Løvelkredsen 4000.

Når der skulle afholdes valg i Løvel, var det festdag(e), idet alle vælgerne strømmede til fra de 39 sogne. De skulle have logi selv, opstaldning af deres heste, bespisning og ikke mindst udskænkning, så der har været et leben uden lige.

Et sådant valg kunne tage flere dage. Der var ikke hemmelig afstemning, vælgeren gik forbi

Notarius Publicus og meddelte højlydt, hvem man stemte på. Udover valghandlinger, så var der også mulighed for indgåelse af handler og ægteskaber, nu man var samlet alligevel.

Alle kunne lade sig opstille, blot de havde 2 stille-re.

Vælgermøde, hvor kandidaterne skulle vise dem og deres meninger frem, kunne dengang være meget livlig, der føg ikke blot ukvemsord fra utilfredse tilhørere, men også andre faste ting, som æg og lignende, mod taleren.

Første folketingsmedlem fra Løvelkredsen var overretsass. Ussing, som sad fra 1849 til 1853 for de Nationalliberale.

Fra 1858-1866 var det overretsass. Klein der repræsenterede Løvelkredsen, han blev senere minister, for de Nationalliberale.

Fra 1869 - 1890 var det gårdejer Thorup, der repræsenterede Løvel i Folketinget for Venstre.

Han efterfulgtes 1890 til 1914 af Anders Nielsen, senere landbrugsminister.

Fra 1914 til 1947 var det gårdejer Laust Nørskov.

Ved grundlovsrevisionen 1866 blev der strammet op for valget til Landstinget.

Halvdelen af valgmændene blev valgt af stemmeberettigede som før.

Den anden halvdel valgtes af de 1000 rigeste i Danmark (hver havde 2 stemmer). Desuden måtte kongen udpege 12 medlemmer til Landstinget.

Dette bevirkede et kraftigt højreorienteret (konservativt) Landsting i modsætning til Folketinget, der var domineret af bønderne (Venstre) og middelklassen i byerne.

Modsatningen mellem Folketing og Landsting skærpedes yderlig efter 1875, da Estrup blev Konseilspræsident (svarende til statsminister). Estrup kunne ikke få sin finanslove igennem folketinget, så han regerede på provisoriske midlertidige finanslove, udstedt af Landstinget og berigtiget af kongen, Christian d.9. I folketinget var det partiet Venstre, der var hans modstander. Ude i landbefolkninger blev der også oprustet. Der blev oprettet skytteforeninger og riffelforeninger. I 1880'erne blev forsamlingshusene bygget, så man havde et sted at samles til vælgermøder og foredrag.

I 1885 blev der forøvet et attentat mod Estrup. Som resultat heraf oprettede han et gendarmkorps (de blå gendarmere), der skulle slå hårdt ned på optøjer og opræk til uro i befolkningen.

I 1885 bidrog Løvel også til "krigen". Under et møde i forsamlingshuset, hvor højskoleforstander Bech var taler, havde han peget på Christian d.9's buste og undret sig over, at man ville have denne stående. Et ungt par, Chr. Kvorning og Kirsten Simonsen, tog ham på ordet, brød ind og fjernede busten og slog hovedet af den. På Frederik d.7's buste satte de en seddel med: "Folkets kærlighed min styrke".

De blev begge efterfølgende straffet med fængsel.

I 1901 var det slut med Højres magt, og der kom systemskifte, således at Venstre kom til magten. Samme år blev der indført hemmelig afstemning ved valg til folketinget.

I 1915, hvor der nu var 4000 vælgere i Løvel, blev vælgerskaren yderlig udvidet, idet kvinder nu også kunne stemme.

1915 var også året, hvor den sidste rest af kongemagtens mulighed for indblanding i regeringsdannelsen forsvandt, på baggrund af Christian d.10's forgæves regeringskup (kaldet Påskekrisen).

Johannes sluttede af med en lille anekdote om sin bedstefar. Bedstefaren stillede op til valget i 1924 for Landmandspartiet, og talte på et vælgermøde. Vesterby talte indædt mod regeringens store pengeforbrug. Efter Vesterby var færdig, udtalte modstanderen: "Ja, at høre Vesterby er ligesom at høre min hane gale på møddingen om morgenen".

Knud Erik Hansen,

SÆRTILBUD TIL MEDLEMMER AF TJELEEGNENS LOKALHISTORISKE FORENING

Trap Danmark:
Viborg Kommune
Blødt omslag Sidetal: 180
Format: 20,9 x 24,8 cm.
Vejl. udsalgspris: 299,95
Udgivelsesdato:
12 december 2019 ISBN:
9788771810950

Få omfattende viden om Viborg Kommunes natur, historie, kultur og samfundsforhold. I alt har 138 forskere og eksperter bidraget til denne rigt illustrerede bog om det væsentligste fra Vridsted til Hammershøj og fra Hvam Stationsby til Kølvrå.

Tag med til Flyvestation Karup og Dollerup Bakker, og besøg Viborg Domkirke, som har udsmykning af Joakim Skovgaard. Læs om mordet i Finderup Lade, hedens opdyrkning og om Viborg som historisk magtcenter. Grundfos, håndbolden, animationsklyngen og byens klostre har også fået plads. Trap Danmark har det væsentligste med. Fra det mest almindelige til det mest specielle.

Bogen er baseret på indholdet om Viborg Kommune i Trap Danmark 6. udgave, bind 8: Viborg, Ikast-Brande og er suppleret med et kort over Viborg Kommune i målforholdet 1:75.000 samt et forord af borgmester Ulrik Wilbek.

Opdag Danmark - med Trap.

Opdag Danmark – med Trap. Medlemstilbud gældende til 1. november 2020

Trap Danmark tilbyder medlemmer af Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening 20% rabat af vejledende udsalgspris på ovenstående titel. Bogen leveres fragtfrit med GLS til din hjemmeadresse (i Danmark). Prisen bliver således 240 kr. incl. moms og levering.

Sådan bestiller du

Send en e-mail til info@trap.dk med emnet: **"Tjele LF"**

I mailen skriver du dit navn, adresse, telefonnummer og din e-mail adresse samt antallet af bøger af titlen, du ønsker at købe af Trap Danmark: Viborg Kommune til 240 kr. Måske er bogen også relevant som gave til en god ven.

Betaling og levering

Når vi har registreret din bestilling, modtager du en faktura på din e-mailadresse Du kan betale beløbet med MobilePay til 236783 eller via din webbank til bankkonto: 4183 00117 47744

HUSK AT ANFØRE DIT NAVN VED BETALING

Når vi har registreret din betaling, sender vi pakken med din bestilling via GLS

Med venlig hilsen Trap Danmark Agern Allé 13 2970 Hørsholm www.trap.dk

Trap Danmark udkommer i disse år for 6. gang med leksikale informationer, levende fortællinger og dybdegående beskrivelser om Danmark. Udgaven udkommer som et bogværk i 34 rigt illustrerede bind, som 98 kommunebøger og som et omfattende digitalt univers. Tilmeld dig nyhedsbrevet på www.trap.dk, hvor du også kan læse om de aktuelle og kommende udgivelser, indholdet i værket, redaktionen, ambassadørerne, Traps Faglige Råd og hvilke fonde, der står bag udgivelsen.

Nyt fra Tjeleegnens lokalhistoriske Arkiv

Året 2020 har båret præg af et meget anderledes og meget særpræget forløb - ikke mindst som følge af COVID-19 - og de indgribende ændringer, det har medført, såvel for de fleste personer som for institutioner, myndigheder og virksomheder m.fl.

Den første dansker blev allerede den 27/2 testet positiv for coronavirus - og ”indvarslede” kort derefter det første indgreb i en af Arkivets planer.

Onsdag den 11.marts - på den første af flere pressemeddelelser - blev det meddelt, at alt, med undtagelse af livstruende/livsvigtige funktioner, indtil videre skulle holdes lukket i ugerne 12 og 13 (16/3-29/3).

Den 13. marts havde Arkivet (sammen med Bogselskabet og Lokalhistorisk Forening) således afgivet tilsagn om at holde foredrag om vores respektive arbejdsopgaver i Torvehallen i Hammershøj. Men, af hensyn til at fremmødte personer erfaringsmæssigt ville være godt op i årene, (og dermed muligvis sårbare over for smitte) blev aftalen aflyst.

Som forventet blev det inden udgangen af uge 13 gjort klart, at museer, lokale arkiver m.v fortsat skulle holdes lukket - foreløbig til og med den 19. april. I konsekvens af denne forlængelse fik det til følge, at Arkivets planlagte udstilling om besættelsestiden (set med lokale øjne) i første omgang måtte opgives. Udstillingen var planlagt til at skulle finde sted i tidsrummet 15/4-29/4. Et alternativt tidspunkt er endnu ikke aftalt.

I takt med at det blev besluttet, at landet blev mere ”genåbnet” opstod en forventning om at bl.a. kulturelle institutioner, herunder lokale arkiver, måtte åbne igen efter den 10. maj - men i stedet blev en genåbning skudt helt frem til den 8. juni.

På et møde den 20. maj er der imidlertid stemning for, at tidspunktet for åbning i stedet vil blive fremrykket til den 25. maj. Tjeleegnens lokalhistoriske arkiv har uagtet besluttet at holde fast i det tidligere udmeldte tidspunkt ... 8. juni!

På trods af diverse indgreb som følge af COVID-19 har Arkivet dog ikke ligget stille hen:

I løbet af uge 13 konstaterede vi, at vores router ved en fejl fra kommunens side var blevet lukket ... med den konsekvens, at al internetforbindelse efterfølgende har været afbrudt.

Efter nogen argumentering lykkedes det at få accept af, at en ny udbyder lægger nyt fiber net - og dermed router - ind på Arkivet. Vi kan derfor inden længe glæde os over igen at kunne komme på internettet - og at komme i gang med at udføre det arbejde, der alt for længe har måttet ligge stille.

Vi ser frem til på ny at byde velkommen på Arkivet - med de begrænsninger, der måtte blive meldt ud.

Jimmy Fisker/ Arkivleder

Kontingent til Tjele Lokalhistoriske Forening.

Det er nu tid for betaling af kontingent. Betales senest 1. september 2020

kr. 100 for et enkelt medlemskab kr. 150 for en husstand.

Kan betales på følgende måde:

Overførsel til foreningens konto i Andelskassen - 5966 5005126
Mobile Pay - 40486029 (Per Vester)

Ved henvendelse på arkivet Tjelevej 8 i Ørum mandage mellem kl. 14 og 17

Husk at oplyse medlemsnummer - det står på medlemsbladet.

Er der spørgsmål om betaling af kontingent, så ring eller skriv til kasserer Per Vester på telefon 40486029 eller mail kaper@lic-mail.dk